

ню за межі забороненої прикордонної зони Волинської, Львівської і Дрогобицької областей УРСР підлягали українці, евакуйовані з Польщі, на яких були компрометуючі матеріали і яким у відповідності до наказу МВС СРСР №00651 від 5 липня 1946 року відмовлено в одержанні паспорту. Особи української національності, евакуйованих з Польщі, які займалися громадсько-корисними справами і нічим себе не зкомпрометували, мали право залишитися проживати в забороненій прикордонній зоні з представлення місцевих органів влади і подальшим затвердженням МВС УРСР. Вказувалося начальникам УМВС Волинської, Львівської, Дрогобицької областей вивчити і виселити з прикордонної смуги і забороненої зони осіб, які підлягали виселенню [10, арк.3–4]. Виселенню підлягали 2505 сімей з числа українців, евакуйованих з Польщі за межі забороненої прикордонної зони [10, арк.7].

Висновки. У перші повоєнні роки, прагнучи уніфікувати етнопатриархальну структуру населення Західної України, керівництво СРСР ініціювало переселенські акції. До вересня 1946 р. із західних областей України було переселено 790 тис. польських громадян. Протягом 1944–1946 рр. із південно-східних воєводства Польщі до УРСР прибуло близько 482 тис. українців.

Список використаних джерел

1. ЦДАГОУ. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.711.
2. Там само. – Спр.790.
3. Там само. – Спр.1624.
4. Макаруч С.А. Переселення поляків із західних областей України в Польщу у 1944–1946 рр. // Український історичний журнал, 2003. – №3. – С.103–115.
5. Макаруч С. Радянські методи розправи з бандерівцями (1944–1950 рр.) // Галичина: науково і культурно-просвітний краєзнавчий часопис. – 2001. – №5–6. – С.353–361.
6. Свинко Й. Трагедія українців Польщі в 40–х роках ХХ ст. (до 60–річчя депортації українців зі своїх споконвічних земель Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя) // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – С.176–188.
7. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953 рр. – У 2-х книгах. – Київ: Либідь–Військо України, 1994. – Кн.1. – 424 с.
8. Кутянн В. Путін реабілітував... УПА // «Експрес», 3–10 червня 2004 р. – С.11.
9. ЦДАГОУ. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.4359.
10. Там само. – Спр.4349.

References

1. CDAGOU. – F.1. – Op.23. – Spr.711.
2. Tam samo. – Spr.790.
3. Tam samo. – Spr.1624.
4. Makarchuk S.A. Pereselenija poljakiv iz zahidnyh oblastej Ukrai'ny v Pol'shhu u 1944–1946 rr. // Ukrai'ns'kyj istorychnyj zhurnal, 2003. – №3. – S.103–115.
5. Makarchuk S. Radjans'ki metody rozpravy z banderivcjamy (1944–1950 rr.) // Galychyna: naukovo i kul'turno-prosvitnyj krajeznavchij chasopys. – 2001. – №5–6. – S.353–361.
6. Svyanko J. Tragedija ukrai'nciv Pol'shhi v 40–h rokakh XX st. (do 60–richchja deportacii' ukrai'nciv zi svoi'h spokonvichnyh zemel' Nadsjannja, Lemkivshhyny, Holmshhyny ta Pidljashshja) // Ukrai'ns'ka nauka: mynule, suchasne, majbutnje. – Ternopil': Ekonomichna dumka, 2004. – S.176–188.
7. Bilas I. Represyivno-karal'na sistema v Ukrai'ni 1917–1953 rr. – U 2–h knyghah. – Kyi'v: Lybid'–Vij's'ko Ukrai'ny, 1994. – Kn.1. – 424 s.
8. Kutjanyn V. Putin reabilituvav... UPA // «Ekspres», 3–10 chervnja 2004 r. – S.11.
9. CDAGOU. – F.1. – Op.23. – Spr.4359.
10. Tam samo. – Spr.4349.

* * *

УДК 94(477).08

Долгорученко К., аспірантка кафедри історії України, Криворізький педагогічний інститут Криворізького національного університету (Україна, Кривий Пир), mich_al@ukr.net

Проблема ефективності впливу нацистської антисемітської пропаганди на громадську думку в генеральному окрузі «Дніпропетровськ»

Досліджується проблема ефективності нацистської антисемітської пропаганди на основі документів та періодичних друкованих видань 1941–1943 рр. Дніпропетровського обласного архіву. Проаналізовані основні фактори ефективності пропаганди, визначено соціально-психологічні бар'єри, які не змогла подолати окупаційна пропагандистська машина на території генерального округу «Дніпропетровськ».

Ключові слова: ефективність пропаганди, нацизм, антисемітизм, геноцид.

Dolgoruchenko K., postgraduate student of history department, Krivoy Rog National University (Ukraine, Krivoy Rig), mich_al@ukr.net

The problem of effectiveness of the Nazi anti-Semitic propaganda impact on public opinion in general district Dnepropetrovsk

The anti-Semitic aspects of propagandistic activity carried out by Nazi occupants at the territory of Ukraine in 1941–1944, in particular in the General District Dnepropetrovsk are examined. The author considers the anti-Jewish propaganda used means for impressments of the majority of the local population or its moral «neutralization» in the course of «Final solution of the Jewish Question» in Ukraine. In the article described are both formal and content aspects of Nazi's propagandistic activity: technical means of informing the local population, mass media (periodicals), and the conditions of their creation and functioning (editorial staff and ways of publication circulation), issues of materials' authorship and adoption from other sources. The central question of the article considered is the issue of effectiveness of Anti-Semitic propaganda and methods of the effectiveness evaluation. While mentioning that at the moment there is no scientifically grounded method of solving this problem, the author gives some factors that are to be taking into account when considering the said issue. The author comes to the conclusion that based on the available direct and indirect data from various sources, it is possible to make an inference that under the occupation the effectiveness of anti-Jewish propaganda was quite high and informational and propaganda influence on the local population consciousness was considerable.

Keywords: effectiveness of propaganda, Nazism, anti-Semitism, genocide.

Долгорученко Е., аспірантка кафедри історії України, Криворізький педагогічний інститут Криворізького національного університету (Україна, Кривий Пир), mich_al@ukr.net

Проблема эффективности влияния нацистской антисемитской пропаганды на общественное мнение в генеральном округе «Днепропетровск»

Исследуется проблема эффективности нацистской антисемитской пропаганды на основе документов и периодических изданий 1941–1943 гг. Днепропетровского областного архива. Проанализированы основные факторы эффективности пропаганды, определены социально-психологические барьеры, которые не смогла преодолеть оккупационная пропагандистская машина на территории генерального округа «Днепропетровск».

Ключевые слова: эффективность пропаганды, нацизм, антисемитизм, геноцид.

Бурхливий розвиток засобів комунікації у ХХІ столітті вплинув й на пропаганду, яка перетворилася сьогодні на глобальну технологію впливу на масову свідомість людства. Відповідно до цього, соціальна поведінка була й залишається якісним індикатором ефективності ідеологічного маніпулювання, показником ступеню досягнення цілей, якими задається пропагандистська машина. Фактично, ефективність дії ідеологічного маніпулювання вимірюється числом людей, у яких цілеспрямована інформація викликала будь-яку реакцію, хоча б й байдужість.

Події останніх десятиліть показують, що сучасна Україна потребує створення потужної системи захисту від інформаційно-пропагандистських війн, які розглядаються державами як інструмент реалізації своїх інтересів на міжнародній арені. Ось чому так важливо проаналізувати досвід війни ідеологій нацистської Німеччини та України.

Тож, метою нашої статті є розгляд, у першу чергу, проблеми ступеню ефективності пропагандистської роботи з розповсюдження нацистами антисемітизму в умовах окупації на території генерального округу «Дніпропетровськ».

На нашу думку, нацистська пропаганда досягнула найвищого щабелю маніпулювання свідомістю німецького на-

селення, адже показником цього є масове сприйняття ним специфічних норм поведінки та принципів моралі, квінтесенцією яких були расизм та антисемітизм. Що стосується окупованої території України, то переважна кількість спеціалістів, зокрема, Г.Абакунова [1], О.Гогун [2], І.Гридіна [3], О.Трепачева [4], І.Щупак [5] та ін. наголошують у своїх роботах про низьку ефективність нацистської антисемітської пропаганди, називаючи її провалом. «Провал антисемітської пропаганди» розглядається у контексті «провалу» в цілому нацистського режиму в Європі та режиму «нового порядку» на окупованих гітлерівцями територіях, засудження більшістю населення політики радикального усунення євреїв з усіх сфер життя. Врешті-решт, відкидаючи вкрай заполітизований національний аспект, слід підкреслити основний фактор провалу пропагандистської кампанії: увесь окупований люд, попри всілякі механізми маніпулювання масовою свідомістю, намагався врятувати один одного. Цим фактором є людяність, що спричинила відкидання цинічних ідей «очищення Європи від недолудей» та сприяла рятуванню вцілілих євреїв. Так, І.Гридіна, зауважує, що тотальний терор, публічні екзекуції та масові знищення євреїв викликали у цивільного населення реакцію не підтримки та засудження гострої форми нацистського расизму [3,с.37]. Історик О.Гогун висловив думку на рівні гіпотези, що нацистська антисемітська пропаганда в цілому нівелювала ефект якісно організованого психологічного впливу гітлерівців на населення України та Європи.

Проте у науковому світі існує твердження, що нацистська пропаганда мала високий ступінь ефективності і доказом того є Голокост та масовий колабораціонізм. Так, американський історик Р.Герцштейн називає нацистську пропагандистську кампанію «війною, в якій здобув перемогу Гітлер», оскільки фанатична відданість та рішучість нацистів, сателітів та колаборантів протягом усіх воєнних років була вражаючою, при цьому чисельність загиблих євреїв рахується у мільйонах [6,с.14].

З іншого боку, вивчаючи ефективність гітлерівської пропаганди, слід враховувати те, що серед українців, росіян, білорусів знайшлося чимало інтелігентів, простих селян і міщан, які, ризикуючи своїм життям, надавали притулок та їжу тисячам євреїв, що, як на нашу думку, є беззаперечним свідченням низького рівня ефективності антисемітської пропаганди. Однак, ця проблема залишається не вирішеною і вимагає подальшого аналізу із урахуванням ряду внутрішніх та зовнішніх факторів мотивування соціальної поведінки у регіональному розрізі, зокрема у генеральному окрузі «Дніпропетровськ». Автор статті аналізує проблему ефективності нацистської антисемітської пропаганди шляхом історіографічного аналізу доробку та на підставі вивчення архівних документів зазначеної окупаційної території. Виявлені на поточний момент справи, охоплюють період з 1941 по 1943 рр., що дещо звужує можливості аналізу ефективності нацистської пропаганди усього періоду окупації.

Німці у перший рік окупації намагалися довести, що масові страсти євреїв – це суто українська ідея, відгук на «жидівський гніт» та грабництво. У місцевій газеті «Вільна Україна» за 1941 рік зазначалось: «Досконально встановлено, що з часу зайняття міста Дніпропетровська німецькими військами до сьогодення, жидівським населенням проводяться грабунки у великих розмірах» [7,с.2]. Читаємо також у «Дніпропетровській газеті»: «Всюди советський нарід бачив жиду, як найбільш привілейованого представника советської влади» [8,с.11]. Місцева пропагандистська гітлерівська служба постійно гіперболізувала свої досягнення та ігнорувала значення тривалого спільного проживання українців, росіян та євреїв, намагаючись роздмухувати міжтнічну ворожнечу радянського суспільства. До того ж, більшість пропагандистської інформації редагувалися німцями, які не враховували ні ментальності народів, ні міжнаціональних стосунків, ні тогочасної соціально-економічної ситуації регіону, яка не відповідала європейським індустріально-капіталістичним стереотипам. Звідси на початковому етапі пропагандистської війни спо-

стерігалися грубі мовні та історичні помилки, повна безпорадність у спробах «вразити українські серця».

У своїх пропагандистських акціях окупанти намагалися використати великі потенційні можливості усного впливу – скандувалося гасло, що саме витіснення євреїв з усіх сфер життя вирішить усі нагальні проблеми українського народу. Однак для того, щоб почути і сприйняти українцям антисемітські ідеї, потрібно було вплинути на їхні емоції. Всупереч нацистським агітаціям, місцеве населення виявляло неготовність до сприйняття жорстокостей, котрі вчиняли каральні команди різного відомчого підпорядкування [9,с.132]. При цьому, злочинні акції загарбників проти «жидо-більшовицького» населення ще більше провокували народ на стійкий моральний опір. Отож, одними лише пафосними та емоційно пересиченими обгрунтуваннями, що не відповідали внутрішнім традиційним установкам, результативно вплинути на місцевий люд дуже важко, здебільшого просто неможливо.

В умовах інформаційного вакууму, в якому опинилося населення генерального округу, нацисти, спекулюючи патріотичними почуттями, почали апелювати до національної самосвідомості. Авжеж, вони не припускали жодних форм самоврядування – управлінські структури, до роботи в яких залучали місцеве населення, мали статус допоміжних і повністю були підконтрольними окупантами. Однак, згідно з директивою Розенберга «Про використання мов в Україні», німецька та українська мови вважалися офіційними для окупаційної адміністрації та місцевого населення, що певним чином стимулювало українців до відродження ідеї державності. Постійно стимулюючи міжтнічну напруженість, німецькі власті акцентували увагу на різниці статусів пригноблених росіянами та євреями українців: «необхідно розпалювати ненависть до Москви, яка є винною у жахливому злиденному становищі українців, до євреїв – вони є більшовицькими агентами і запеклими ворогами українського управління» [2,с.57].

Для пробудження національного «єго» використовували засоби культурно-освітнього впливу, зокрема, видавали літературу про героїчне минуле України, культивуючи українських вождів – гетьманів Богдана Хмельницького, Івана Мазепи та Петра Сагайдачного. Але разом з тим, відділ пропаганди генерального округу під головуванням пана Шинкаренка проводив планомірний антисемітський та антибільшовицький агітблоти: «Жидівство в советській літературі», «Советські застінки – спогади потерпілого» [10,с.59]. Український народ мав усвідомити, що більшовизм і єврейство – одне ціле, тому завданням пропагандистів стало пояснення цієї тотожності.

Основною ціллю пропагандистської кампанії було не досягнення порозуміння з місцевим населенням, а досягнення власних цілей – перетворення людей на пасивну сирі масу, яка буде, як мінімум, байдужа до функціонування окупаційної системи. Скоріше пропагандисти інформували про тотальний антисемітизм у світі, аніж прагнули до повного переконання та участі у «вирішенні єврейського питання» українців. Інформація сама по собі не переконує, а формує довіру до інформатора. Таким чином, першочерговим завданням було активне розповсюдження потрібної інформації – читання доповідей, проведення відкритих обговорень на загальноміських та робітничих зборах. Постійними рубриками були: «Плутократично-більшовицький блок та його справжні наміри»; «Наша байдужість і бездіяльність допомагають жидо-більшовикам»; «Наші найближчі завдання у боротьбі з жидобільшовизмом» [10,с.60]. Відділ активної пропаганди забезпечував учасників зборів брошурувальним матеріалом, серед них були «Протоколи сіонських мудреців», брошури про єврейське засилля в СРСР, плакати «Земля під чоботом єврея». В газетах друкувалися відповідні роз'яснення: «Все те, що було намічено в «Сіонських протоколах» як система жидівського панування, все це до найдрібнішої подробиці було здійснено в державі більшовицького терору: повне поневолення, експлуатація, злидні, отупіння народів» [11,с.20].

Антиєврейська пропаганда досягла найвищого рівня у 1942 році, коли більшість євреїв втратили свої суспільні важелі та, врешті–решт, були майже знищені в окрузі. У «Дніпропетровській газеті» від 14 січня 1942 р. була опублікована стаття «Хто живе у місті», де було вказано процентне співвідношення національностей на зазначений рік: українців – 70,4%, росіян – 22,3%, жидів – 0,4% [12, с.38]. Так, відповідно до звіту Надзвичайної державної комісії з розслідувань злочинів німецько–фашистських окупантів, у Дніпропетровську у січні в гетто розстріляно було ще 5 тис. євреїв. Однак, це не зупиняло пропагування «жидівської загрози» для українців та всього християнського світу, а лишень підсилювало: «Жидівська проблема може вважатися остаточно розв'язаною тільки тоді, коли цих недолудків не залишиться в місті жодного сліду» [13, с.52].

Вивчаючи архівні документи даного періоду, слід викремити вектори проведення агітаційно–пропагандистської роботи у Дніпропетровській Управі: позбавлення радянських євреїв громадянського статусу та зобов'язання їх носити специфічні опізнавальні атрибути: усі жида, починаючи від 10–річного віку, зобов'язані носити на лівому рукаві білу пов'язку з зображенням сіонистської зірки [13, с.52]; експропріація майна євреїв адміністрацією генерального округу (зі справи Горуправи про конфіскацію кольорових металів, резинових чоботів та мішків) [14, с.16]; обладання єврейської місцевої общини штрафами у розмірі 30 мільйонів карбованців [7, с.2]; введення комендантської години (з 18.00 до 05.00 години за німецьким часом) [7, с.3]; заборона одруження між арійцями, українцями та євреями (із постанови про укладання шлюбу: «стаття 4 «Про заборону укладання шлюбів з євреями», стаття 14 «Про дітей, які народились від змішаних шлюбів») [15, с.185].

Особливим напрямком роботи поліцейського відділу Штабу пропаганди у 1942–1943 рр. був контроль за лікарнями, які мали здійснювати перевірку населення за расовою ознакою, адже належність до єврейства визначалася не релігією, не підданством, а фактом ритуального обряду обрізання. Дане медичне дійство було настільки популярним, що місцеве населення активно приймало участь у викриванні євреїв: «Мною затримано гр. Шахтерова Івана, який підозрюється у приховуванні своєї національності – жид. Прошу про призначення комісії для медогляду останнього і встановлення національності. Про день медогляду прошу повідомити» [16, с.28].

Згідно наказу Миської управи лікарям було заборонено надавати жидам будь–яку медичну допомогу, лікарі–євреї не мали права на практику [17, с.2]. В сфері освіти вводилося роздільне навчання українських дітей та дітей єврейського походження. Згодом, євреї позбавлялися права на освіту навіть у єврейських закритих школах. Відвідування бібліотек і читання книжок євреям у м. Дніпропетровську було заборонено [18, с.4].

Наступний етап реалізації пропаганди: примусові роботи, створення гетто – спеціальних єврейських районів, відокремлених від інших, що було необхідно для концентрації євреїв в одному місці: «Пану Штадткомісару м. Дніпропетровська. Прошу вашого дозволу використати для роботи по улаштуванню гетто всіх жидів, які залишилися у місті» [19, с.11].

Отже, дискримінаційні міри стосувалися усіх сфер життя єврейського населення. Відповідні накази і розпорядження були популяризовані серед населення округу, проте чи однозначно схвально сприймали дану політику українці, тобто наскільки нацисти ефективно пропагували юдофобію та антисемітизм? Ми вважаємо, що юдофобія та антисемітизм нетотожні поняття, не дивлячись на безперечний причинно–наслідковий зв'язок понять. Тобто, юдофобія – це страх перед євреями, їхнім самопротиставленням себе іншим, сильними обциніними зв'язками та соціально–економічним, культурним впливом. Саме страх перед «чужими, іншими» породжує і побутовий, і релігійний, і, врешті–решт, расово–біологічний антисемітизм у суспільстві. Для того, щоб відбувалось ефективне насадження фобії, пропагандистські структури використо-

ували психоманіпуляційні методи: залякування, шокування, системні інформаційні провокації, в основі яких була певна доля правди – окремі факти, вилучені з контексту та подані у вигідній трактовці, блефування, містицизм, демагогія.

Ми вважаємо за доцільне у питанні ефективності викремити два аспекти: по–перше, чи сприймалися населенням у повному об'ємі антиєврейські заклики? По–друге, чи слугували лише нацистські установки мотивом до реалізації Голокосту? Деяка частина українців і справді сприймала пропагандистські кліше расизму. Проте у своїй більшості українці не проявляли маніакальної жаги до тотального очищення своєї етнічної спільноти. Самі окупанти у звітах зазначали: «Слов'яни по природі своїй не шовіністи, ненависть серед них на національному підґрунті не популярна. Вони також не знайомі з антисемітизмом з расової точки зору, хоча проводять між собою і євреями певні межі» [6, с.101].

Гітлерівці культивували пасивне відношення до дискримінації єврейського населення. Для цього був запущений соціальний механізм «подолання рудиментарного співчуття», тобто поведінки, яка суперечить вродженим моральним табу та здатна перетворити людей у моральних вирождів – свідомих співучасників геноциду. Популярністю користувалися антисемітські ідеї серед пересічних людей, які ніколи не ставали перед вибором, не йшли на компроміс зі своєю совістю. Так, З.Бауман зазначає: «Збільшення фізичної або психічної дистанції між дією та наслідком не просто знімає моральні заборони: вона анулює моральний сенс дії і таким чином ліквідує внутрішній конфлікт» [20, с.36].

Отже, комплексне дослідження критеріїв ефективності нацистської антисемітської пропаганди потребує специфічного вивчення аудиторії – фактичних і потенційних прихильників расистської політики, ідейних опозиціонерів, комуністів, патріотів та аполітичних безідейних прошарків населення. Звідси, на нашу думку, варто навести умовну схему розрахунку коефіцієнту корисної дії пропаганди. Це, власне, урахування співвідношення витрат на пропаганду з остаточною результатом, яка повинна коригуватися з комунікативними ефектами психолого–пропагандистського стимулу (увага до антисемітського навчання, інтерес, відношення суб'єктне і масове, наміри потенційних прибічників) до противників окупаційного режиму, рятівників євреїв.

Незважаючи на складність вирішення проблеми ефективності пропаганди, цілком очевидно, що за умов окупації території генерального округу «Дніпропетровськ», вплив антисемітської ідеології тут був суттєвим. Але, враховуючи її остаточною мету, – утвердження расистських переконань, оцінок та поглядів, що мали стати основою норм поведінки та принципів моралі, коефіцієнт ефективності пропаганди серед місцевого населення низький. Остаточний висновок з даної проблеми стане можливим лише у разі вивчення комплексних джерел, які будуть відображати не одиничні факти, а тенденції та оцінки їх ефективності.

Список використаних джерел

1. Абакунова Г. Антисемітська політика нацистської влади в райхскомісаріаті «Україна» / Г.Абакунова // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – 2010. – Вип.19. – С.21–30.
2. Гогун А. Проблема эффективности нацистской антисоветской и антисемитской пропаганды / А.Гогун // Проблемы истории Голокосту: Научный журнал. – Дніпропетровськ: Пороги, 2010. – Вип.5. – С.56–75.
3. Грідіна І. Вплив нацистської пропаганди на духовне життя населення України (технології, механізми, ефективність) / І.Грідіна // Український історичний журнал, 2009. – №3. – С.123–132.
4. Трєпкачева О. Нацистская пропаганда на оккупированных территориях Днепропетровщины / О.Трєпкачева // Грані, 2009. – №1. – С.34–37.

5. Шупак І. Нацистська антисемітська пропаганда серед місцевого населення України / І.Шупак // Проблеми історії Голокосту: Науковий журнал. – Дніпропетровськ: Пороги, 2006. – Вип.3. – С.147–176.

6. Герцштейн Э. Война, которую выиграл Гитлер / Пер. с англ. А.Л. Уткина, А.В. Бушуева, И.С. Соколова под общ. ред. Г.Ю. Пернавского. – Смоленск, 1996. – 257 с.

7. «Вільна Україна». – 1941. – 4 жовтня.

8. «Дніпропетровська газета». – 1941. – 7 листопада.

9. Гончаренко О. До питання про участь місцевого населення у порятунку євреїв на території Райхскомісаріату Україна (1941–1944 рр.) / О.Гончаренко // Український історичний журнал, 2010. – №1. – С.128–141.

10. ДАДО. – Ф.Р–2276. – Оп.1. – Спр.1159.

11. «Дніпропетровська газета». – 1941. – 18 листопада.

12. «Дніпропетровська газета». – 1942. – 14 січня.

13. «Дніпропетровська газета». – 1942. – 29 січня.

14. ДАДО. – Ф.Р–2276. – Оп.1. – Спр.1046.

15. Там само. – Спр.2.

16. Там само. – Спр.1812.

17. Там само. – Спр.19.

18. Там само. – Спр.1028.

19. Там само. – Спр.1365.

20. Бауман З. Актуальность Холокоста / Пер. с англ. С.Кастальский, М.Рудаков. – М.: Европа, 2010. – 316 с.

References

1. Abakunova G. Antysemit'ska polityka nacysts'koi' vlady v rajhskomisariati «Ukrai'na» / G.Abakunova // Aktual'ni problemy vitchyznanoi' ta vsesvitn'oi' istorii'. Zbirnyk naukovykh prac'. Naukovi zapysky Rivnenskogo derzhavnogo gumanitarnogo universytetu. – 2010. – Вyp.19. – С.21–30.

2. Gogun A. Problema jeffektivnosti nacistskoj antisovetskoj i antisemitskoj propagandy / A.Gogun // Problemi istorii Golokostu: Naukovij zhurnal. – Dnipropetrovs'k: Porogi, 2010. – Vip.5. – С.56–75.

3. Gridina I. Vplyv nacysts'koi' propagandy na duhovne zhyttja naselennja Ukrai'ny (tehnologii', mehanizmy, efektyvnist') / I.Gridina // Ukrai'ns'kyj istorychnyj zhurnal, 2009. – №3. – С.123–132.

4. Trepkacheva O. Nacistskaja propaganda na okkupirovannyh territorijah Dnepropetrovshhiny / O.Trepkacheva // Grani, 2009. – №1. – С.34–37.

5. Shhupak I. Nacysts'ka antysemit'ska propaganda sered miscevoogo naselennja Ukrai'ny / I.Shhupak // Problemy istorii' Golokostu: Naukovij zhurnal. – Dnipropetrovs'k: Porogy, 2006. – Vyp.3. – С.147–176.

6. Gershtejn Je. Vojna, kotoruju vyigral Gitler / Per. s angl. A.L. Utkina, A.V. Bushueva, I.S. Sokolova pod obshh. red. G.Ju. Pernavskogo. – Smolensk, 1996. – 257 s.

7. «Vil'na Ukrai'na». – 1941. – 4 zhovtnja.

8. «Dnipropetrovs'ka gazeta». – 1941. – 7 lystopada.

9. Goncharenko O. Do pytannja pro uchast' miscevoogo naselennja u porjatunku jevrei'v na terytorii' Rajhskomisariatu Ukrai'na (1941–1944 rr.) / O.Goncharenko // Ukrai'ns'kyj istorychnyj zhurnal, 2010. – №1. – С.128–141.

10. DADO. – F.R–2276. – Op.1. – Spr.1159.

11. «Dnipropetrovs'ka gazeta». – 1941. – 18 lystopada.

12. «Dnipropetrovs'ka gazeta». – 1942. – 14 sichnja.

13. «Dnipropetrovs'ka gazeta». – 1942. – 29 sichnja.

14. DADO. – F.R–2276. – Op.1. – Spr.1046.

15. Tam samo. – Spr.2.

16. Tam samo. – Spr.1812.

17. Tam samo. – Spr.19.

18. Tam samo. – Spr.1028.

19. Tam samo. – Spr.1365.

20. Bauman Z. Aktual'nost' Holokosta / Per. s angl. S.Kastal'skij, M.Rudakov. – M.: Evropa, 2010. – 316 s.

* * *

УДК 94(477) «1941/1944»

Куницький М., кандидат історичних наук, заступник генерального директора, Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта» (Україна, Київ), aleksej-goncharenko1@rambler.ru

Реалізація мети та завдань гітлерівської окупаційної політики у контексті функціонування владних інституцій Райхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.)

Аналізуються особливості функціонування гітлерівського апарату влади Райхскомісаріату «Україна», на який покладалася компетенція реалізації політичної мети й тактичних завдань нацистської окупаційної політики.

Ключові слова: експансія, Третій Райх, Райхскомісаріат «Україна», нацистська окупація, цивільна адміністрація, місцеве населення.

Kunytskyi M., Candidate of History, Deputy Direktor General, Ukrainian State of Poste Ukrposhta (Ukraine, Kyiv), aleksej-goncharenko1@rambler.ru

The goals and objectives of Nazi occupation policy in the context of the functioning of government institutions Rayhskomisariat «Ukraine» (1941–1944 years)

This publication analyzes the features of the functioning of Hitler's power apparatus Rayhskomisariatu «Ukraine», which attributed the competence of political goals and tactical objectives of Nazi occupation policy.

Keywords: expansion, Third Reich, Rayhskomisariat «Ukraine», the Nazi occupation, civil administration, the local population.

Куницький М., кандидат історических наук, заступитель генерального директора, Украинское государственное предприятие почтовой связи «Укрпочта» (Украина, Киев), aleksej-goncharenko1@rambler.ru

Реализация целей и заданий оккупационной политики в контексте функционирования властных институций Рейхскомисариата «Украина» (1941–1944 гг.)

Анализируется особенности функционирования гитлеровского аппарата власти Рейхскомисариата «Украина», на который возлагалась компетенция реализации политических целей и тактических заданий нацистской оккупационной политики.

Ключевые слова: экспансия, Третий Рейх, Рейхскомисариат «Украина», нацистская оккупация, гражданская администрация, местное население.

Період Другої світової війни та гітлерівської окупації стали добою, коли вирішувалося майбутнє нашої Батьківщини. Для реалізації мети та завдань окупаційної політики Третього Райху в Україні було створено відповідний інструментарій – систему органів та установ Райхскомісаріату «Україна» (далі – РКУ), уповноважених на певні службові дії та компетенції. Функціонували вони у системі горизонтальних та вертикальних управлінських зв'язків, становлячи собою суворо централізовану та замкнуту адміністративну систему.

Заявлена тема дослідження продовжує залишатися актуальною, адже здатна конкретизувати окупаційну політику, яка здійснювалася на теренах найбільшого за розмірами та чисельністю населення адміністративно-територіального утворення, яке отримало назву – Райхскомісаріат «Україна» (далі – РКУ).

Окремі сегменти цієї багатогранної проблеми розглянути у дослідженнях В.Рекотова [1, с.90–101], М.Коваля [2;3], О.Лисенка та Т.Першиної [4], О.Гончаренка [5]. Аналіз історіографічних напрацювань попередників вказує на ту обставину, що зазначена проблема усе ще потребує додаткових дослідницьких зусиль. Відповідно до цього, об'єктом дослідження визначається нацистський окупаційний режим, встановлений на теренах РКУ, предметом – окупаційна політика, яка спрямовувалась на українське суспільство.

Зазначимо, що будь-який управлінський орган так само, як і їх система, мають відповідати покладеним службовим завданням. Задля цього передбачається наявність існування чітко визначених нормативними актами оптимальних зв'язків між самими структурними елементами управлінської системи. В умовах війни та окупації, постійних деструктивних впливів ззовні німецька управлінська система мала функціонувати злагоджено, самодостатньо, швидко й оперативно реагуючи на невідкладні виклики часу, й працювати на один результат – перемогу. Саме так, за задумом її творців, й мала функціонувати управлінська система РКУ.